

અગર વિસ્તારો અને આરોગ્યની સ્થિતિ, કારણો અને ઉપાયો

અગર વિસ્તારો સામાન્ય રીતે ગામ થી દૂર, દરિયા કિનારે અથવા રણમાં છે. તેઓ પંચાયતની હદમાં આવતા નથી. અગરીયા સમુદાય ચોમાસા પછી અગર વિસ્તારોમાં માં સ્થળાંતર કરતાં હોય છે. અને ત્યારબાદ 8 મહિના સુધી મીઠું પકવવામાં લાગી જાય. અગરીયા સમુદાયનું મુખ્ય આજીવિકા મીઠાની ખેતી છે. ખુબજ ઓછા લોકો પાસે પોતાની ખેતી કે અન્ય આજીવિકાનું સાધન છે.

અગરીયા કાં તો રણ/દરિયા કાંઠે પોતાની મેળે મીઠું પકવે છે, તેને સ્વ-રોજગાર પ્રાપ્ત અગરીયા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે અથવા નાના, માધ્યમ અથવા મોટા સોલ્ટ વર્કમાં દિવસના રોજ પર, અથવા ઉચ્ચક (ટન દીઠ ભાવ પર) કામ કરતાં હોય છે.

અગરીયા સમુદાય મોટા ભાગે પરિવાર સાથે સ્થળાંતર કરે છે. તેથી કામના સ્થળે સેંકડો બાળકો, મહિલાઓ, સગર્ભા અને ધાત્રી માતાઓ હોય છે. ગામથી દૂર રહેવાના કારણે, આર્થિક પરિસ્થિતિના લીધે અને અગરની વિષમ પરિસ્થિતિના લીધે અગરીયા સમુદાયમાં વ્યાવસાયિક તેમજ માતૃ અને બાળ- સ્વાસ્થ્ય સવાલો ખુબજ ચિંતાજનક છે. અગર વિસ્તારોમાં આરોગ્યની સેવાઓ માટે હાલમાં શું સુવિધા છે અને તેમાં શું ફેરબદલ કરવાની જરૂર છે તે નીચે પત્રક માં આપેલ છે.

ક્રમ	હાલની સેવાઓ	મર્યાદા/મુશ્કેલીઓ	શું કરવાની જરૂર છે.
	મોબાઈલ હેલ્થ વાન અગરના જુદા	PMC ના ડોક્ટર ઓપીડી માં બીઝી હોય છે, તેમણે રણ, અકે અગર વિસ્તારમાટે સમય હોતો નથી. મોટા ભાગની મોબાઈલ હેલ્થ વાનમાં ડોક્ટર અને નર્સની જગ્યા ખાલી છે. એટલે	<u>સંજીવની વાન</u> અઠવાડિયામાં એક વખત અગર વિસ્તારમાં પહોંચે

NOTE ON HEALTH ISSUES IN AGARIYA BY AGARIYA HEETRASHAK MANCH

	જુદા વિસ્તારોમાં	મોબાઈલ હેલ્થ વાનમાં ઘણીવાર માત્ર ડ્રાઈવર, અને મલેરિયા વર્કર હોય છે.	તેવી પૂરતા સંખ્યામાં સંજીવની વાન હોય. ડોક્ટર અને મહિલા નર્સ હોવી જરૂરી.
	ટુટ-પ્લાન નક્કી કરી જાય છે. રણ	ગાડી ની સ્થિતિ સારી નથી, ભાડાની ગાડી કરવામાં વહીવટી પ્રક્રિયામાં સમય જાય છે. પરિણામે અગર વિસ્તારોમાં ગાડી નિયમિત જતી નથી.	ટુટ પ્લાન સમુદાય ને સાથે રાખીને બનાવવામાં આવે અને તે મુજબ ચોક્કસ નક્કી કરેલી જગ્યાએ કામ સે કામ 1 કલાક માટે વાન ઊભી રહે.
	વિસ્તારથી	મોબાઈલ હેલ્થ વાનમાં સગર્ભા બેન ની તપાસ શક્ય નથી.	સારવાર ની સાથે જાગૃતિ ની વાત પણ કરે.
	નજીકના PHC સાથે જોડાયેલ હોય છે.	અગર વિસ્તારમાં આશા વર્કર નહીં હોતા એટલે મોબાઈલ વાન સુધી બેનો આપમેળે આવતા નથી.	માહિતી આપે.
		પરિણામે સગર્ભા બેન નું રસીકરણ, નિયમિત ચકાસણી વગેરે રહી જાય છે. આઈરન ની ગોળીઓ,, ખોરાક વિશે સમજાવવા કોઈ હોતું નથી. ડિલિવરી વખતે અડચણો ઊભી થાય છે.	સંજીવની વાન રણ શાળાના બાળકોની પણ તપાસ કરે.
		મોબાઈલ વાન કયા દિવસે આવે છે? અગર વિસ્તારમાં કઈ જગ્યાએ એક ચોક્કસ ઊભી રહેશે? કેટલા સમય માટે? તેનો પૂરતો ખ્યાલ હોતો નથી. એટલે પણ લોકો આવી શકતા નથી.	હાલ માં રણમાં આંગણવાડિયો નથી. પણ સંજીવની વાનના મદદથી મમતા દિવસનું આયોજન કરી શકાશે.
	હેલ્થ વર્કર/ આશા વર્કર	અગર વિસ્તારમાં કોઈ આશા વર્કર નથી. એટલે બહેનોની ગૃહ મુલાકાત લઈ, પરિવાર નિયોજન, સગર્ભા વસ્થા દરમ્યાન લેવાની સંભાળ, સગર્ભા થાય એટલે તરત રજીસ્ટ્રેશન કરાવવું વગેરે થતું નથી.	અગર આશા (આરોગ્ય વર્કર) હંગામી (સમુદાય માંથી અથવા નજીકના ગામ વિસ્તારમાંથી) નક્કી કરવા જોઈએ. તેમને ચોક્કસ ફિક્સ માનદેવતન નક્કી કરવું જોઈએ. તેમને PHC મારફતે તાલીમ આપવી

NOTE ON HEALTH ISSUES IN AGARIYA BY AGARIYA HEETRASHAK MANCH

			જોઈએ. આશા સંજીવની વાન સુધી લોકોને લાવવામાં મદદ કરશે. જેથી કરી ને સંજીવની વાનનો મહત્તમ ઉપયોગ થાય.
		સેવાઓની સાતત્યતા જળવાતી નથી. ચોમાસા દરમ્યાન કોઈ બેન સગર્ભા થાય તો તેઓ રણ ના કયા વિસ્તારમાં જવામાં છે, અને એમને કઈ કઈ સેવાઓ આપવાની છે, તેની માહિતી મોબાઈલ વાન ના ડોક્ટર પાસે હોતી નથી. અને રણ માં સગર્ભા થયેલ બેન નું ગામની આંગણવાડી પર રજીસ્ટ્રેશન થાય તેવી કોઈ વ્યવસ્થા નથી. રણ માં આંગણવાડી નથી, મમતા દિવસ નથી, આશા વર્કર નથી. પરિણામે બેનને સગર્ભાવસ્થા દરમ્યાન જેસેવાઓ મલાવી જોઈએ તેમાં કયાશ રહી જાય છે. તેમજ ઘણી વાર માતૃવ સહાય ના 6 હજાર રૂપિયા મળતા નથી.	રણ માં જતાં પહેલા કાંધિ ના ગામોમાં ખાસ સ્કિનિંગ કાર્યક્રમ ગોઠવવો જોઈએ. જેમાં productive age માં આવા બેનો કયા ગામમાંથી કઈ જગ્યાએ જવાના છે, તેની નોંધણી થાય, તેમજ સગર્ભા બેન ની પણ ઓળખ થઈ જાય. આ યાદી મોબાઈલ હેલ્થ વાન ના ડોક્ટર ને મળે, તેવી વ્યવસ્થા હોય. રણ માં કોઈ પણ બેન સગર્ભા બને તો તે રેજિસ્ટ્રેશન ની પ્રક્રિયા આંગણવાડી અને આરોગ્ય વિભાગ વિચારે.
	હેલ્થ કેમ્પ	આજની તારીખ માં રણ ના જુદા જુદા વિસ્તારમાં હેલ્થ કેમ્પ થાય છે, પણ તેના આયોજનમાં એક સરખાપણું નથી (uniformity) નથી. હેલ્થ કેમ્પ ના પછી ફોલો-અપ માટે કોઈ વ્યવસ્થા નથી	હેલ્થ કેમ્પ માં ચકાસણી ઉપર ભાર હોય છે. તેમાં ફોલો-અપ માટે કઈ વિચારાતું નથી.
	પરિવાર નિયોજન	અગરીયામાં સામાન્ય રીતે 5.5/ 6 ની ફેમિલી સાઈઝ હોય છે. તેનું કારણ છે, કે ગર્ભ નિરોધક ઉપાયો બતાવવા, અને	રણ ની અંદર હેલ્થ વર્કરની હંગામી નિમણૂક કરવી જોઈએ (સમુદાયમાંથી જ)

NOTE ON HEALTH ISSUES IN AGARIYA BY AGARIYA HEETRASHAK MANCH

	સમજાવવા રણમાં આશા વર્કર, આંગણવાડી વર્કર અથવા હેલ્થ વર્કર નથી. મોબાઈલ હેલ્થ વાનના ડોક્ટર પાસે બેનો આ બાબતે ચર્ચા કરી શકતા નથી. આરોગ્ય શિક્ષણ, અને જાગૃતિ ના કાર્યક્રમો રણમાં થતાં નથી. કારણ તે અંગે કોઈ આયોજન કરાતું નથી. હેલ્થ કેમ્પ દરમિયાન ક્યારેક થોડી વાર “preventive હેલ્થ કેર” ની વાત થાય છે.	આ હેલ્થ વર્કર લોકો ને સમજાવવા, ગર્ભ નિરોધક આપવા, પરિવાર નિયોજન નું ઓપરેશન કરવા motivate મારવા જેવી કામગીરી કરશે. તેમની મદદ થી PHC દ્વારા અગર વિસ્તારમાં ખાસ જાગૃતિ કાર્યક્રમો ગોઠવવા
ઉપરોક્ત બાબતોને એક “અગર આરોગ્ય કાર્યક્રમ” નું સ્વરૂપ આપી તે માટે એક સંકલિત GR / સર્ક્યુલર કરવાની જરૂર છે. આ આયોજન તમામ જિલ્લાઓને લાગુ પડે જ્યાં અગર વિસ્તારો હોય. આ આયોજન NHM કાર્યક્રમ અંતર્ગત પણ કરી શકાય. નેશનલ હેલ્થ મિશનમાં દૂર-દરાજ, અંતરિયાળ વિસ્તારોમાટે “ખાસ આયોજન” કરવાની મોકળાશ છે. તે અંતર્ગત દર વર્ષે ગામની સાથે અગર વિસ્તારોનું પણ આયોજન થઈ શકે. પણ “અગર આરોગ્ય કાર્યક્રમ” સંકલિત, અને સમગ્ર દૃષ્ટિકોણથી બનાવવો જોઈએ તેમાં સારવાર ઉપરાંત લોક જાગૃતિ, શિક્ષણ અને અટકાવ માટે આયોજન હોય, અને તેમાં ટાઈમલાઈન, અને જવાબદારીઓ સાથે ની વિગતો હોય છે.		

અગર આરોગ્ય કાર્યક્રમની સૂચિત રૂપરેખા

ઉદ્દેશ્ય :-

NOTE ON HEALTH ISSUES IN AGARIYA BY AGARIYA HEETRASHAK MANCH

- (1) ગુજરાતના દરિયા કિનારે તેમજ કચ્છ ના નાના રણ માં મીઠું પકવતા અગરીયા પરિવારોને તેમના સ્થળાંતર ના સમયગાળા દરમિયાન આરોગ્યની સેવાઓ પૂરી પાડવી.
- (2) અગર વિસ્તારોમાં સ્થળાંતર કરતાં પરિવારના મહિલાઓ, અને બાળકો ને માતૃ અને બાળ સ્વાસ્થ્ય ને લગતી સેવાઓ (સગર્ભાવસ્થામાં early registration, રેગ્યુલર તપાસ, ખોરાક સંબંધી માર્ગદર્શન, ટેકો, ડિલિવરી માટે PHC સુધી લાવવા, નાના બાળકના વજન અને growth નું મોનિટરિંગ,, MMR, IMR ને ઘટાડવા માટેના કાર્યક્રમ વગેરે) ગામ અને અગર વિસ્તારો એમ બંને જગ્યાએ સાતત્યપૂર્ણ રીતે પૂરી પાડવી
- (3) અગર વિસ્તારની વિષમ પારિસ્થિતિમાં થતી બીમારીઓ જેવી કે મલેરિયા, ટાઇફોઇડ, ડાયરીયા, ચામડીના રોગો, કમળો વગેરે ને કાબુમાં રાખવામાટે **preventive health care** ની પ્રવૃત્તિઓ કરવી

કાર્યક્રમનો વ્યાપ :- કચ્છનું નાનું રણ તેમજ સમગ્ર ગુજરાતના દરિયા કાંઠે આવતા તમામ અગર વિસ્તારો

પ્રવૃત્તિઓ - ટાઇમલાઈન અને જવાબદારીની વહેંચણી સાથે

સમય/માસ	પ્રવૃત્તિ	જવાબદારી
ઓગષ્ટ	સગર્ભા માતાઓને ઓળખવા પ્રજનન ક્ષમતા ધરાવતા માતાઓને ઓળખવા ક્યાં જવાના છે, તેનું મેપિંગ	આંગણવાડી, લગતા વળગતા PHC
ઓગષ્ટ	અગર આરોગ્ય કાર્યક્રમનું આયોજન - ફાઇનલ કરવું, બજેટ ની વ્યવસ્થા મોબાઈલ હેલ્થ વાન ની વ્યવસ્થા (પોતાની, ભાડે) સ્ટાફ ની વ્યવસ્થા અગર આરોગ્ય વર્કર ને ઓળખાવા અને તેમની પ્રાથમિક તાલીમ	CDHO, THO, PHC - MO
સપ્ટેમ્બર	રુટ પ્લાન બનાવવા, મોબાઈલ હેલ્થ વાન વિઝિટ શરૂ	મોબાઈલ હેલ્થ વાન ડોક્ટર

માનનીય મંત્રીશ્રી મીઠા ઉદ્યોગ શ્રી ભુપેન્દ્રભાઈ ચુડાસમા દ્વારા 10/6/2019 ના રોજ રાજ્ય એમપવર્ડ કમિટીની બેઠકમાં કરેલ સૂચન અનુસાર અગર વિસ્તારોમાં આરોગ્ય અંગે નોંધ

NOTE ON HEALTH ISSUES IN AGARIYA BY AGARIYA HEETRASHAK MANCH

	અગર આરોગ્ય વર્કરનું મેહનતાણું શરૂ અગરીયા આગેવાનો સાથે બેઠક રણ ની શરૂઆતમાં થતાં રોગો બાબતે. (કમળો, મલેરિયા વગેરે) મમતા દિવસ ની ઉજવણી સાથે જોડી શકાય	THO, PHC – MO CDPO
ઓક્ટોબર	મોબાઈલ હેલ્થ વાનની રુટ પ્રમાણે વિજિટ મમતા દિવસ ની ઉજવણી હેલ્થ કેમ્પ	મોબાઈલ હેલ્થ વાન ડોક્ટર PHC – MO CDPO
નોવેમ્બર	મોબાઈલ હેલ્થ વાનની રુટ પ્રમાણે વિજિટ મમતા દિવસ ની ઉજવણી હેલ્થ કેમ્પ	મોબાઈલ હેલ્થ વાન ડોક્ટર PHC – MO CDPO સ્થાનિક સંસ્થાઓ
ડિસેમ્બર	મોબાઈલ હેલ્થ વાનની રુટ પ્રમાણે વિજિટ મમતા દિવસ ની ઉજવણી જાગૃતિ અભિયાન (આરોગ્ય સાર સંભાળ, preventive care વિશે, ફેમિલી પ્લાનિંગ વિશે, કુપોષણ વિશે) (કથા, રંગલા રંગલી, સ્થાનિક લોક કલા, ડાયરો, વગેરે નો ઉપયોગ કરી સમજાવવા)	મોબાઈલ હેલ્થ વાન ડોક્ટર PHC – MO CDPO સ્થાનિક સંસ્થાઓ
જાન્યુઆરી	મોબાઈલ હેલ્થ વાનની રુટ પ્રમાણે વિજિટ મમતા દિવસ ની ઉજવણી આરોગ્ય વર્કર ની તાલીમ 2	મોબાઈલ હેલ્થ વાન ડોક્ટર PHC – MO CDPO
ફેબ્રુઆરીએ	મોબાઈલ હેલ્થ વાનની રુટ પ્રમાણે વિજિટ	મોબાઈલ હેલ્થ વાન ડોક્ટર

માનનીય મંત્રીશ્રી મીઠા ઉદ્યોગ શ્રી ભુપેન્દ્રભાઈ ચુડાસમા દ્વારા 10/6/2019 ના રોજ રાજ્ય એમપવર્ડ કમિટીની બેઠકમાં કરેલ સૂચન અનુસાર અગર વિસ્તારોમાં આરોગ્ય અંગે નોંધ

NOTE ON HEALTH ISSUES IN AGARIYA BY AGARIYA HEETRASHAK MANCH

	મમતા દિવસ ની ઉજવણી હેલ્થ કેમ્પ , જાગૃતિ અભિયાન	PHC – MO CDPO
માર્ચ	મોબાઈલ હેલ્થ વાનની રુટ પ્રમાણે વિજિટ મમતા દિવસ ની ઉજવણી	મોબાઈલ હેલ્થ વાન ડોક્ટર PHC – MO CDPO
એપ્રિલ	મોબાઈલ હેલ્થ વાન અગર વિસ્તાર અથવા ગામોમાં વિજિટ કરે	મોબાઈલ હેલ્થ વાન ડોક્ટર PHC – MO
મે	મોબાઈલ હેલ્થ વાન અગર વિસ્તાર અથવા ગામોમાં વિજિટ કરે	
જૂન - જુલાઈ	મોબાઈલ હેલ્થ વાન અગર વિસ્તાર અથવા ગામોમાં વિજિટ કરે	
દર 15 દિવસે	મોબાઈલ હેલ્થ વાનની રુટ પ્રમાણે વિજિટ નવા સગર્ભા જે તે ગામની આશા વર્કર/આંગણવાડી પર નોંધવા માટે પત્રક મોકલવું, માસિક બેઠક દરમિયાન તે આપવું ઓળખવામાં આવેલ કેટલા સગર્ભા બીનોને રેગ્યુલર તમામ સેવાઓ મળી તેનું રિપોર્ટિંગ આપવામાં આવે. તેમાથી કૂપોષિત /complicated હોય તો તે અંગે યોગ્ય તે કરવું મમતા દિવસે ઓળખવામાં આવેલ કૂપોષિત, અતિ કૂપોષિત બાળકો, કિશોરીઓ, મહિલાઓ બાબતે આગળની સેવાઓ નક્કી કરવી	મોબાઈલ હેલ્થ વાન ડોક્ટર PHC – MO CDPO

Harinesh Pandya

Ph: 09824048842,

Email: ahrmgujarat@gmail.com;

Bharat Somera

Ph: 9909006796

માનનીય મંત્રીશ્રી મીઠા ઉદ્યોગ શ્રી ભુપેન્દ્રભાઈ ચુડાસમા દ્વારા 10/6/2019 ના રોજ રાજ્ય એમપવર્ડ કમિટીની બેઠકમાં કરેલ સૂચન અનુસાર અગર વિસ્તારોમાં આરોગ્ય અંગે નોંધ